

[Den här uppgiften gjordes tillsammans med en kurskamrat och framfördes muntligt. Vi delade upp arbetet så att jag skulle skriva huvudparten av underlaget och min kurskamrat skriva stolpar och ta hand om det muntliga framförandet. Jag skrev ca 95 %, så här har jag enbart tagit med min del. De borttagna styckena är markerade i texten.

Eftersom det var en muntlig uppgift behövde det skriftliga underlaget inte vara utformat som en "riktig" uppsats med noter.]

1 Inledning

I standardfinskan skiljer sig tal- och skriftspråket ganska mycket åt. Av tidsbrist har vi i den här uppsatsen valt att koncentrera oss på skriftspråket. Där inte annat särskilt anges är det alltså enbart detta som beskrivs.

2 Finska språkets bakgrund

2.1 Språkfamilj

Finskan tillhör den finsk-ugriska språkfamiljen med sammanlagt ca 25 miljoner talare. Totalt finns det knappt 20 finsk-ugriska språk varav de för svenskar mest kända är finska, samiska, estniska och ungerska, de övriga talas av olika grupper i det f.d. Sovjetunionen och är nog relativt okända för de flesta svenskar, t.ex. mordvinska, tjeremissiska, udmurtiska och komi-permjakiska. Språken delas upp i fyra undergrupper: östersjöfinska, volgafinska, permiska och ugriska språk. Finskan är störst av de östersjöfinska språken med drygt 5 miljoner talare och ungerska är det största ugriska språket med 15 miljoner talare. De övriga språken talas av mellan 1 miljon och några tiotal individer, och de sistnämnda språken är alltså på utdöende. Ett av språken, kamassiska, dog ut 1926 när den sista talaren dog. Finskans och ungerskans inbördes förhållande kan liknas med avståndet mellan svenska och persiska. Finnar och ungrare förstår alltså inte varandra, vilket däremot finnar och ester gör ungefär lika bra som svenskar och danskar.

2.2 Utbredning och status

Förutom de 5 miljoner talarna i Finland där finska är nationalspråk talas finska också i Sverige av drygt 250 000 personer, i f.d. Sovjetunionen av närmare 100 000 och dessutom av minoritetsgrupper i Norge, USA, Kanada och Australien. Inom Sveriges gränser talas det faktiskt tre finsk-ugriska språk, förutom sverigefinska även samiska och tornedalsfinska (meänkieli). Alla de här tre språken blev 1999 officiella minoritetsspråk i Sverige.

[2 stycken borttagna]

2.3 Språkhistoria

Det äldsta skriftliga belägget på ett finsk-ugriskt språk är från 1200-talet och är på ungerska. För finskans del är det ett par mässtexter från 1488 i en dominikansk mässtabok som i övrigt är på latin. På 1500-talet utgav biskopen Mikael Agricola många religiösa verk på finska men också en ABC-bok 1543. Han kallas "det finska skriftspråkets fader" därför att det var han som skapade skriftspråket, finskan fanns innan dess i stort sett bara i talad form. I och med att Finland var en del av det svenska riket i 600 år var det svenska som användes inom förvaltning, utbildning och kulturliv, medan finska talades av allmogen. Först i mitten av 1600-talet översattes rikets alla lagar till finska och den första finska språkläran gavs ut. I slutet av 1600-talet började de s.k. fennofilerna svärma för det finska språket och successivt togs även finskan i bruk inom det kulturella området.

Under den ryska tiden på 1800-talet övertogs deras tankar av fennomanerna, som gick ett steg längre och kämpade en hård kamp för en rent finskspråkig kultur. 1863 vann de en seger med en ny förordning där finskan blev jämställd med svenskan i allt som berörde den finska befolkningen i landet. Men inte förrän 1917 blev Finland självständigt, och sedan 1919 är finska och svenska landets officiella språk.

[1 stycke borttaget]

Både finska och Finland heter på finska *suomi*. Var ordet kommer ifrån vet man inte säkert, men det finns flera teorier. Två är att det ska ha med orden *suo* (kärr) eller *suomu* (fiskfjäll) att göra, en annan är att det ursprungligen var ett personnamn avlett av verbet *suoda* (önska eller tillåta). Det har också föreslagits att ordet är besläktat med ordet *sámi*. Varifrån orden Finland, finska och finne kommer vet man inte heller, även där finns det olika teorier. Den vanligaste uppfattningen är att det kommer från det germanska ordet 'finna' och avser då att finnarna var 'finnare', alltså samlare och jägare.

3 Finska språkets struktur

3.1 Fonologi

3.1.1 Vokaler och konsonanter

Finskan är ett vokalrikt och konsonantfattigt språk med åtta vokaler och tretton konsonanter. Alla vokalerna finns i en kort och en lång variant och kan dessutom kombineras i sexton diftonger. Även de flesta konsonanterna kan vara korta eller långa (inte d, h, j, v). De långa varianterna dubbeltecknas i skrift, t.ex. /e/ och /m/ är alltså korta ljud och /ee/ och /mm/ långa. Uttal och stavning ligger mycket nära varandra, vilket bevisas av att varje bokstav motsvaras av ett och samma fonem och varje fonem av en och samma bokstav till nästan 100 %. Det innebär att finskan bara har 13 konsonantfonem, jämför det med svenskans 23! Och jämför finskans 21 fonem totalt med svenskans 45!

3.1.1.1 Vokaler

Vokalerna är a, e, i, o, u, y, ä, ö, och eftersom svenskans /o/ och /å/ motsvaras av /u/ och /o/ är det vårt /u/ i lång och kort variant som saknas, [ɤ:] och [ø], vilket ju säger sig självt då de ljuden är unika för svenskan. En stor skillnad från svenskan är att vokalernas klangfärg inte ändras med längden, kvaliteten behålls och det är enbart kvantiteten som förändras. En annan viktig skillnad är att finskans vokaler kan vara långa även i obetonade stavelser. I löpande text är vokalerna fler än konsonanterna, något som är mycket ovanligt i europeiska språk. En orsak är förstås att långa vokaler dubbelskrivs (t.ex. *maauuni* med två långa vokaler efter varandra), en annan är de sexton diftongerna. I en diftong hör båda vokalerna till samma stavelse, men det finns också tjugo andra kombinationer av vokaler där de hör till olika stavelser, med andra ord finns det 36 olika vokalförbindelser. Ordet *sauna* är tvåstavigt (sau-na) medan *sanoa* är trestavigt (sa-no-a).

3.1.1.2 Konsonanter

Konsonanterna är d, h, j, k, l, m, n, ng, p, r, s, t, v. Konsonanterna b, c, f, q, w, x, z finns bara i nyare lånord, och g finns bara i kombinationen ng [ŋ].

[5 stycken borttagna]

3.1.2 Prosodi

De korta och långa ljuden i finskan är viktiga att hålla isär då förändringen medför betydelseskilnad. Här är det exempel som oftast brukar användas för att förskräcka utlänningar: ;-)

Tule tänne	Kom hit
Ulkona ei tuule	Det blåser inte ute
Ulkona ei tuulle	Det blåser väl inte ute
Ulkona tuulee	Det blåser ute
Pekka tulee	Pekka kommer
Pekka ei tulle	Pekka kommer väl inte
Pekka tullee	Pekka kommer väl
Ulkona tuullee	Det blåser väl ute

[1 stycke borttaget]

I motsats till de långa och korta ljuden medför betoningen aldrig betydelseskilnad, som i svenskans 'planet' (bestämd form av /flyg/'plan') och 'planet' (som kretsar kring solen), för huvudtrycket ligger alltid på första stavelsen. Det gäller även lånord.

[2 stycken borttagna]

3.1.3 Vokalharmoni

Ett mycket utmärkande drag för finskan är vokalharmonin. De främre vokalererna *ä, ö, y* kan aldrig förekomma i samma ord som de bakre, *a, o, u*, utom i sammansatta ord (d.v.s. de kan inte stå tillsammans i samma morfem). De främre vokalererna *e* och *i* räknas som neutrala och kan förekomma tillsammans med båda grupperna. Ord som *talo* och *tyttö* är alltså möjliga, men inte t.ex. **talö* och **tyttö*. Däremot går både *iso* och *isä*.

3.2 Morfologi

3.2.1 Struktur

Finskan är mycket mer syntetisk än svenskan och till stor del agglutinerande. Ord både bildas och böjs genom att ett eller flera suffix läggs till roten, prefix är sällsynta och infix saknas helt. Ett finskt ord innehåller ofta mer information än ett svenskt. Exempel:

Taloissammekinko? Också i våra hus?

Talo	i	ssa	mme	kin	ko
hus	PLUR	i	POSS	också	frågepartikel

3.2.2 Genus, numerus, species och kasus

Substantiven har bara ett genus och obestämd och bestämd artikel saknas. Nomen har två numerus, singular och plural.

Svenskans 'han' och 'hon' motsvaras av ett enda ord, *hän*. 'Den' och 'det' motsvaras också av ett enda ord, *se*. (I talspråket används dock *se* även om människor vilket kan ställa till stor förvirring: syftar talaren på en man, en kvinna, ett föremål eller ett djur?)

Nufinskan har femton levande kasus och ytterligare ett par som inte är produktiva utan bara används

i vissa stelnade uttryck. Tre är grammatiska kasus, nominativ, genitiv och ackusativ (vissa räknar också partitiv dit), de övriga är adverbialkasus, som kan delas upp i nio lokalkasus och tre allmänna adverbialkasus. Kasusen anger bl.a. tid, plats, sätt och medel och motsvaras på svenska oftast av prepositioner:

Kasus	Ändelse	Exempel	
<u>Grammatiska kasus:</u>			
Nominativ	-	auto	bil/bilen
Genitiv	n	auton	bilens
Ackusativ	n	auton	bil/bilen
<u>Allmänna lokalkasus:</u>			
Essiv	na/nä	kääntäjänä	(som) översättare
Partitiv	a/ä, ta/tä	kääntäjää	översättare
Translativ	ksi	kääntäjäksi	(bli) översättare
<u>Inre lokalkasus:</u>			
Inessiv	ssa/ssä	autossa	i en bil/bilen
Elativ	sta/stä	autosta	ur en bil/bilen
Illativ	Vn/hVn/seen	autoon	in i en bil/bilen
<u>Yttre lokalkasus:</u>			
Adessiv	lla/llä	kadulla	på en gata/gatan
Ablativ	lta/ltä	kadulta	från en gata/gatan
Allativ	lle	kadulle	ut på en gata/gatan
<u>Allmänna adverbialkasus:</u>			
Abessiv	tta/ttä	rahatta	utan pengar
Komitativ	ine+POSS	ystävineen	med sin vän/sina vänner
Instruktiv	in	kaikin voimin	med all kraft

Adverbialkasusen har samma ändelse i båda numerus vilket gör kasusen lätt identifierbara, och plural markeras före kasusändelsen med i (j om ändelsen börjar på vokal):

kadu- lla	på (en) gata/gatan
kadu- i-lla	på gator/gatorna
katu- j-a	gator

Förutom att kasusen motsvarar prepositioner kräver också många verb ett visst kasus i det ord de bestämmer. Detta fenomen kallas rektion:

Näen hänet.	ackusativ	Jag ser honom/henne.
Rakastan häntä.	partitiv	Jag älskar honom/henne.

Men som framgår ovan motsvarar de femton kasusen långt ifrån svenskans alla prepositioner. Finskan har även både pre- och postpositioner, flest postpositioner. Var och en styr ett kasus, nästan alla genitiv eller partitiv:

läpi vuosisatojen	genitiv	genom århundradena
ennen joulua	partitiv	före jul
joulun jälkeen	genitiv	efter jul
mäkeä ylös	partitiv	uppför backen

Många företeelser som i svenskan är syntaktiska, t.ex. identifieringen av subjekt och objekt, återges

i finskan med kasus:

Matti näkee kissan.	Matti ser katten.
SUBJ OBJ	
Kissan Matti näkee.	Det är katten som Matti ser.
OBJ SUBJ	

Samma sak med svenskans passiva satser:

Kaikki rakastavat musiikkia.	Alla älskar musik.
SUBJ OBJ	
Musiikkia rakastavat kaikki.	Musik älskas av alla.
OBJ SUBJ	

Omvänt kan t.ex. bestämdhet som i svenskan är morfologisk markeras syntaktiskt i finskan, se exempel nedan under punkt 4.1.

3.2.3 Tilläggsändelser

Det är inte bara kasus som uttrycks med bundna ändelser, det finns även andra tilläggsändelser som i svenskan uttrycks med fria morfem eller på annat sätt:

Ägande	min bok	kirjani
Fråga	boken?	kirjako?
Adverb/modifiering	boken, ju/väl	kirjahan
'Också'	boken också	kirjakin

3.2.4 Stadiesväxling

Ett för svenskan okänt drag är stadiesväxlingen, som gäller konsonanterna *k*, *p*, *t*. Växlingen inträder beroende på om stavelsen är öppen (slutar på vokal) eller sluten (slutar på konsonant) i 16 olika bokstavskombinationer där *k*, *p*, *t* är inblandade.

Pekka	Pekan	Pekka	Pekkas	kk-k
ka ppa	ka ppa ssa	affär	i affären/i en affär	pp-p
hy tti	hy tti t	hytt	hytter/na	tt-t

[2 stycken borttagna]

Det finns också andra växlingar i ordböjningen som gör att man tyvärr inte bara kan lägga till ett suffix till stammen utan vidare:

vesi	vatten
veden	vattnets
veteen	in/ner i vattnet

Vesi är grundformen, *vede-* är vokalstammen som här får ändelsen -n för genitiv, och *vet-* är konsonantstammen med ändelsen -een för kasuset illativ, riktning till det inre av något.

3.2.5 Vokalharmoni

Vokalharmonin är mycket viktig även inom ordböjningen. Mellan tre par äger en växling rum, där i varje par en bakre vokal växlar med en främre: *a-ä, o-ö, u-y*. Om ett suffix innehåller en av de här vokaler finns det alltid en parallellform, och vilken som väljs beror på vilka vokaler som finns i stammen före ändelsen. Som nämnts ovan kan de s.k. neutrala vokaler *e* och *i* förekomma tillsammans med båda grupperna.

talossa	i huset/i ett hus	kylässä	i byn/i en by
naiselta	av kvinnan/av en kvinna	mieheltä	av mannen/av en man
kuuletko?	hör du?	näetkö?	ser du?
kirjahan	boken, ju/väl	kynähän	pennan, ju/väl
he juovat	de dricker	he syövät	de äter
hän on nukkunut	han/hon har sovit	hän on herännyt	han/hon har vaknat

Om stammen enbart innehåller *e* eller *i* väljs den främre varianten eftersom de är främre vokaler:

teessä	i teet
niinkö	(är det) så?

I sammansatta ord är det sista ledet som avgör:

Göteborgissa	i Göteborg
--------------	------------

3.2.6 Verb

Verben kongruensböjs efter person och får ändelserna **-n, -t, -V, -mme, -tte** och **-vat/-vät**. Ändelserna fogas efter böjningsstammen och tempusändelserna. Det personliga pronomenet behöver inte sättas ut i första och andra person om det inte är särskilt betonat men sätts alltid ut i tredje person.

Tempusen är i stort sett desamma som i svenskan. Liksom i svenskan är också presens och preteritum enkla verbformer och perfekt och pluskvamperfekt sammansatta former. De sammansatta formerna bildas med hjälpverbet *olla*, 'vara' (*olla* kan också betyda 'finnas') och perfekt particip aktiv böjt i numerus. Finskan har kopulativång, så *olla* måste alltid sättas ut.

puhu- n tala-1.SG	jag talar	
puhu- i-n tala-PRET-1.SG	jag talade	
ole- n puhu- nut är-1.SG/tala-PERF-SG	jag har talat	”jag är talad”
ole- mme puhu- neet är-3.PL/tala-PERF-PL	vi har talat	”vi är talade”
ol- i-n puhu- nut är-PRET-1.SG/tala-PERF	jag hade talat	

För futurum används i skriftspråket mest presens plus en tidsangivelse, i talspråket används ofta en konstruktion som ungefär motsvarar svenskans kommer att + infinitiv:

tulen matkustamaan	jag kommer att resa
--------------------	---------------------

Finskan har ingen direkt motsvarighet till det svenska adverbet 'inte', negation konstrueras i stället med ett nekningsverb som liksom alla andra verb är personböjt: **en, et, ei, emme, ette, eivät**. Huvud verbet har samma form för alla personer, nämligen böjningsstammen utan personändelse. Jämfört med jakande satser är det böjningsstammen som "blir kvar" kvar när man "flyttar" personändelsen till nekningsordet:

puhun	jag talar	en puhu	jag talar inte
puhumme	vi talar	emme puhu	vi talar inte

[1 stycke borttaget]

Samma nekningsverb används för att uttrycka ordet 'nej', som det inte heller finns någon direkt motsvarighet till. Om frågan är ett nomen används formen i tredje person:

Tuletko?	En. (En tule.)	Kommer du? - Nej. (Jag kommer inte.)
Kirjako?	Ei.	Boken? - Nej.

Strängt taget har finskan inte heller någon direkt motsvarighet till ordet 'ja'. Oftast upprepar man det ord frågan gäller, utan frågepartikel och böjt i rätt person om det är ett verb:

Tuletko?	Tulen.	Kommer du? - Ja. (Jag kommer.)
Kirjako?	Kirja.	En bok?/Boken? - Ja. (En bok./Boken.)

Ordet *kyllä* som brukar översättas med 'ja' är egentligen starkare än så, det motsvarar snarare 'javisst':

Tuletko?	Kyllä!	Kommer du? - Javisst!
----------	--------	-----------------------

En annan möjlighet är ordet *niin* som egentligen betyder 'så':

Kirjanko ostit?	Niin.	Var det en bok du köpte? - Ja.
-----------------	-------	--------------------------------

I talspråket används också orden *jaa* och *joo*.

Ett av svenskans vanligaste verb, 'bli', har ingen motsvarighet i finskan. Det kan återges antingen med verbet *olla*, 'vara', eller *tulla*, 'komma' tillsammans med olika kasus, eller med ett inkoaktivt verb:

Isona minusta tulee kääntäjä. stor-som mig-av kommer översättare	När jag blir stor ska jag bli översättare. "Som stor kommer av mig en översättare"
---	---

Koira tuli iloiseksi. Hund kom glad-till	Hunden blev glad.	"Hunden kom till glad"
---	-------------------	------------------------

Sää kylmenee. Ruoka kylmenee.	Vädret blir kyligare. Maten kallnar.	"Vädret kallnar"
----------------------------------	---	------------------

Verben har egentligen bara aktiv böjning. Det som grammatikböcker kallar för passiv form kan också bildas av intransitiva verb och används när satsens subjekt är en obestämd person. Det är den närmaste motsvarigheten som finns till svenskans 'man':

Sanotaan, että... Man säger att... Det sägs att...
säger-PASS

I informellt talspråk används den här formen i första person plural, 'vi', i stället för den korrekta formen *sanomme* som numera bara används i skriftspråk och formellt (vårdat) talspråk, t.ex. i föredrag, nyhetssändningar etc. En bättre benämning än passiv vore kanske "fjärde person".

En annan möjlighet att uttrycka 'man' är att bara sätta verbet i tredje person singular:

Tästä näkee hyvin. Härifrån ser man bra.
härifrån ser bra

Verben har också fyra modus, förutom indikativ, konditionalis och imperativ även potentialis, som anger en handling som möjlig eller tänkbar och ungefär motsvarar andra språks konjunktiv. På svenska motsvarar det 'möjligen', 'torde' eller 'lär':

puhu-**ne**-n jag torde tala

Det finns fyra olika infinitivformer som också kan böjas i kasus (!). Mer om det under punkt 4.5.

3.2.7 Avledning

Finskan har ett stort antal avledningsändelser att bilda nya ord med, och de produktiva är många fler än i svenskan. Av nomen kan man bilda nya nomen och verb, och av verb nya verb och nomen. I svenskan är inte de möjligheterna levande på samma sätt. Om en svensk gör en egen nybildning reagerar den som lyssnar, kanske skrattar till och kommenterar. I finskan reagerar man oftast inte alls eftersom det är mycket vanligare, man förstår vad som avses och så är det inte mer med det.

Några exempel på nomenavledningar från både nomen och verb:

kirja	bok
kirjanen	broschyr
kirjasto	bibliotek
kirjaus	bokföring
kirjain	bokstav
kirjaimisto	alfabet
kirjake	typ (i boktryckning)
kirjallinen	skriftlig
kirjoittaa	skriva
kirjoitin	skrivare (printer)
kirjoite	utskrift
kirjoittaja	skribent
kirjailija	författare
kirjallisuus	litteratur
kirjaaja	registrator
kirjaamo	registratorskontor
kirjuri	skrivare/sekreterare
kirje	brev
kirjelmä	skrivelse
kirjoitelma	artikel

Nya avledda verb motsvaras på svenska av t.ex. partikelverb, reflexiva verb eller andra konstruktioner. Några exempel:

pestä	tvätta	
pesaista	tvätta av	momentan betydelse
peseskellä	tvätta mycket/hela tiden	frekventativ betydelse
pesettää	låta tvätta	kausativ betydelse
pesityä	tvätta sig	reflexiv betydelse

Men det är inte allt. Avledda ord kan få nya avledningar som kan få nya avledningar... osv. Det hinner vi inte gå in närmare på här, men det viktiga är att de här många ordbildningsmöjligheterna underlättar inläringen av det finska ordförrådet enormt. Man kan oftast utgå ifrån att alla ord med ett visst rotmorfem har besläktad betydelse, och om man kan avledningsändelserna förstår man som utlänning ofta nya ord även om man inte hittar dem i ordböcker. Homonymer som ju svenskan är full av är ganska sällsynta i finskan.

4 Syntax

4.1 Ordföljd

Finskan räknas liksom svenskan som ett SVO-språk, vilket innebär att ordningsföljden normalt är subjekt-verb-objekt. Men eftersom satsdelar markeras med hjälp av kasus kan i princip vilket ord som helst stå först i satsen beroende på vad man vill framhäva. På samma sätt som man kan säga att svenskans ordföljd inte är fast utan snarare bunden kan man säga att finskans ordföljd inte är fri utan snarare flexibel. Ordföljden kan t.ex. användas för att markera bestämd och obestämd betydelse beroende på om det som omtalas är känt eller okänt:

Auto on kadulla. Bil-är-gata-på	Bilen står på gatan/en gata.	Tema-rema: bilen är känd
Kadulla on auto. Gata-på-är-bil	Det står en bil på gatan.	Tema-rema: bilen är okänd

Bestämtheten kan också markeras av demonstrativa pronomen som *tämä*, 'den/det här', *tuo*, 'den/det där', och *se*, 'den/det':

Tämä kirja.	Den här boken.
Tuo lapsi.	Det där barnet.
Se mies.	Den mannen.

Så här otvetydig är dock bestämdheten tyvärr inte alls alltid, men de tvetydiga fallen går vi inte in på här. Där måste man välja tolkning efter sammanhanget.

Frågor kan bildas på två sätt, antingen med frågeord eller frågepartikel. Frågor som börjar med ett frågeord har inte omvänd ordföljd som i svenskan:

Missä sinä olet?	Var är du?
Kuka hän on?	Vem är hon/han?

I ja-/nej-frågor används den särskilda frågepartikeln, **-ko/-kö**, och ordet som man frågar om placeras först i satsen:

Oliko Tarja eilen täällä?	Var Tarja här i går?
Tarjako oli eilen täällä?	Var det Tarja som var här i går?
Eilenkö Tarja oli täällä?	Var det i går som Tarja var här?
Täälläkö Tarja eilen oli?	Var det här som Tarja var i går?

4.2 Kongruens

Ett speciellt utmärkande drag för finskans syntax är den rikliga förekomsten av kongruens. Finskan har nämligen kongruens i samtliga kongruensdomäner, något som är väldigt ovanligt i världens språk.

Attributskongruens

Attribut kongruensböjs med sitt huvudord i både kasus och numerus, och ändelserna är desamma som för substantivet:

tuo vihreä auto	den där gröna bilen
nuo vihreät autot	de där gröna bilarna
tuolla vihreällä autolla	med den där gröna bilen
den där-med/grön-med/bil-med	
mon-i-ssa vihre-i-ssä auto-i-ssa	i många gröna bilar

Predikativkongruens

Predikativ och particip kongruensböjs med subjektet i numerus:

autot ovat vihreät	bilarna är gröna
auto on tullut	bilen har kommit ("är kommen")
autot ovat tulleet	bilarna har kommit ("är komna")

Pronomenkongruens

Pronomenkongruens förekommer troligen i alla språk.

Anna osti omenan. Se maistui hyvältä.	Anna köpte äpplet/ett äpple. Det smakade gott.
Anna osti omenat. Ne maistuivat hyvältä.	Anna köpte äpplena/äpplen. De smakade gott.

Innehavarkongruens

Ägande uttrycks med personliga pronomen i genitiv plus ett possessivsuffix. I första och andra person kan pronomenet utelämnas, men inte i tredje:

(minun) kissani	min katt
(sinun) kissasi	din katt
hänen kissansa	hans/hennes katt
(meidän) kissamme	vår katt
(teidän) kissanne	er katt
heidän kissansa	deras katt

Adpositionskongruens

Troligen den ovanligaste formen av kongruens i världens språk. Det innebär att prepositioner och postpositioner böjs i person i kongruens med det pronomen det styr:

On mukava lukea. Är trevlig läsa	Det är trevligt att läsa.	Formellt subjekt
Sataa. Regnar	Det regnar.	Opersonligt subjekt
Sataa lunta. Regnar snö-PART	Det snöar.	- ” -

Subjektmarkören i svenska frågebisatser har ingen motsvarighet på finska:

Tiedätkö, kuka tulee? Vet du vem **som** kommer?

4.4 Objekt och aspekt

Indirekt objekt uttrycks med adverbialkasus:

Kalle antaa kirjan Liisalle. Kalle ger Liisa boken./Kalle ger boken **till** Liisa.
Kalle ger bok-ACK Liisa-ALLATIV

Direkt objekt kan stå i nominativ, akkusativ eller partitiv:

Ostettiin kirja. NOM	Man köpte en bok/boken.
Ostan kirjan. ACK	Jag köper en bok/boken.
Ostan kirjoja. PART	Jag köper böcker.

Aspekt, som svenskan uttrycker t.ex. med hjälp av preposition eller verbpartikel, uttrycks i finskan med objektet i olika kasus:

Resultativ aspekt (akkusativ)

Söin ruoan.
Jag åt upp maten. (allt)

He kirjoittivat romaanin.
De skrev en roman. (den är färdigskrivnen)

Poika ampui koiran.
Pojken sköt (ihjäl) en hund/hunden. (den dog)

Irresultativ aspekt (partitiv)

Söin ruokaa.
Jag åt av maten. (en del, inte allt)

He kirjoittivat romaania.
De skrev på en roman. (den är inte färdig)

Poika ampui koiraa.
Pojken sköt på en hund/hunden. (den överlevde)

4.5 Bisatser och satsmotsvarigheter

Normala bisatser inleds precis som i svenskan av olika underordnade konjunktioner, och i de meningarna liknar syntaxen svenskans i hög grad. Men bisatser kan också göras om till satsförkortningar på olika sätt som i de flesta fall skiljer sig mycket från svenskans. Exempel finns nedan under 4.5.2.

4.5.1 Relativa bisatser

Relativpronomenet *joka* motsvarar svenskans 'som' och 'vilken'. Relativsatserna kan inte klyvas som på svenska eftersom svenskans preposition motsvaras av en böjd form av *joka*. Relativ-pronomenet

kan inte heller utelämnas. Några pronomenkopior finns inte.

Pöytä, jolla kirja on, on uusi.	Bordet som boken ligger på/på vilket boken ligger är nytt.
Tytöllä, josta minä pidän, on punainen hattu.	Flickan, som jag tycker om , har en röd hatt.
Nuo on kertomuksia, joihin en usko.	Det där är berättelser som jag inte tror på/på vilka jag inte tror.

Vid syftning på hel sats används *mikä*:

Aurinko paistoi, mikä oli ihanaa.	Solen sken, vilket var underbart.
--	--

4.5.2 Satsmotsvarigheter

Ett av finskans karaktäristiska drag är de relativt många satsmotsvarigheterna där verbet böjs i kasus och en direktöversättning är omöjlig. Några exempel:

Huomasin, että Liisa meni. Jag märkte att Liisa gick.	=>	...Liisan menevän. ”Liisas gående”	mene-vä-n gå-PRES PART-GEN
Syöt, jotta eläisit. Du äter för att leva.	=>	...elääksesi. ”för ditt levande”	elä-ä-kse-si leva-1.INF-TRANSL-POSS
Kun Pekka heräsi, Liisa meni ulos. När Pekka vaknade gick Liisa ut.	=>	Pekan herätessään... ”I Pekkas vaknande”	herät-e-ssä-än vakna-2.INF-i-POSS
Auto, jonka ostimme, oli Volvo. Bilen (som) vi köpte var en Volvo.	=>	Ostamamme auto... ”Vår köpta”	osta-ma-mme köpa-3.INF-POSS

Som synes kan verb inte bara böjas i kasus utan också få possessivsuffix, vilket gör att gränsen mellan substantiv- och verbböjning inte är så skarp.

4.6 Övriga grammatiska olikheter värda att notera

Finskan har en annan logik när det gäller riktning, vilket ger ett annat perspektiv på vissa saker:

Etsin koiraa kadulta.	Jag letade efter hunden på gatan.	från gatan
Löysin avaimen taskusta.	Jag hittade nyckeln i fickan.	ur fickan
Jätin auton pihalle.	Jag lämnade bilen på gården.	till gården
Unohdin sen olohuoneeseen.	Jag glömde den i vardagsrummet.	in i rummet
Kysyin sen äidiltä.	Jag frågade mamma det.	av mamma

Det här tänkesättet hänger kvar vid andraspråksinläring och orsakar nästan alltid transfer. Det avspeglas också i finlandssvenskan.

Riktningstänkandet kommer också till synes i andra verbkonstruktioner:

Olen syömässä.	Jag håller på att äta.	”Jag är i ätande”
----------------	------------------------	--------------------------

Menen syömään.	Jag går för att äta.	”Jag går in i ätande”
Tulen syömästi.	Jag kommer från att ha ätit.	”Jag kommer ur ätande”

Klädesplagg sätter man inte **på** sig utan **i** sig:

Kirsti pani hatun päähän .	Kirsti satte på sig hatten.	in i huvudet
Leena pani kengät jalkaan .	Leena satte på sig skorna.	in i foten

5 Svårigheter vid andraspråksinläring

Fonologiska svårigheter:

- felaktig betoning (i finskan ligger den alltid på första stavelsen): **paraply**
- bortfall av en eller två konsonanter i initial ställning (finskan tillåter inga initiala konsonantkluster): 'lippa räsmattan' för 'klippa gräsmattan'
- ingen skillnad görs mellan olika sibilanter (finskan har bara en): 'sött', 'kött' och 'skött' låter likadant, som ett mellanting mellan de tre svenska ljuden
- de långa vokalerna [ɑ:] och [e:] uttalas alltför öppet och får därmed en klangfärg som har dragning åt de korta varianterna [a] och [ɛ]: 'mat'/'matta', 'sena'/'sen'
- det svenska u-ljudet blir till svenskt o-ljud (så uttalas det på finska): 'rum' blir 'Rom'
- /k, p, t/ uttalas oaspirerat: 'kul' och 'gul' låter likadant
- skärpning av /b, d, g/: 'buss' och 'puss' låter likadant (/b, d, g/ finns inte i finskan utom i främmande ord och i vissa sammansättningar som i ng-ljudet och stadieväxling)
- final tonlöshet: 'rädd' blir mer 'rätt'
- tonlös frikativa blir tonande: 'fan' blir mer 'van'
- /l/ är tjockare och uttalas längre bak i munnen än i standardsvenskan

Morfologiska och syntaktiska svårigheter:

[1 stycke borttaget]

Lite grann om semantiska och pragmatiska svårigheter finns nedan under punkt 6 och 7.

6 Semantik

Mellan finska och svenska finns det inte så många olikheter i ordens betydelseomfång som man skulle kunna vänta sig av två språk som inte är släkt. Vår gemensamma historia och kultur och den geografiska närheten är stora bidragande orsaker. Finskan har genom tiderna lånat in väldigt många ord från svenskan, medan flödet åt andra hållet inte har varit lika stort.

Exempel där svenskan är mer precis: morfar/farfar motsvaras av ett enda ord på finska, liksom mormor/farmor, gå/åka, sätta/ställa/lägga, hand/arm, fot/ben, och som sagt han/hon.

Seija Wellros beskriver i sin artikel ”Varje gång jag säger sten” på ett väldigt bra sätt de olika perspektiv som resulterar i olika ordval. Svenskans tre verb 'klippa', 'skära' och 'operera' motsvaras på finska av ett enda verb, *leikata*. Den finstalande utgår nämligen från resultatet av handlingen, medan den svensktalande fokuserar på instrumentet som handlingen utförs med. Olika perspektiv är också orsaken till att distinktionen mellan 'sätta', 'ställa' och 'lägga' är långsökt för en finstalande, som inte är van att tillskriva döda ting förmågan att sitta, stå eller ligga.

Exempel där finskan är mer precis: svenskans 'hår' motsvaras av tre olika ord på finska: *hius* för hår på huvudet, *tukka* för hår som kollektiv (frisuren) och *karva* för hår på andra ställen på kroppen.

7 Pragmatik

Det i särklass mest framträdande draget hos finnarna är deras tystnad. Finland har ju två officiella språk, och det finns ett talesätt som säger allt: ”Finnarna är det enda folk i världen som kan tiga på två språk.”

När man översätter filmer för svensk tv, video och bio måste man normalt ta bort ungefär en tredjedel av det folk säger för att det ska få plats på textremsan. I italienska filmer måste man ta bort ungefär hälften. I finska filmer behöver man sällan ta bort någonting alls. En mycket vanlig dialog går till så här: en person säger en mening. Det blir en lång, lång paus av tystnad. Så kommer svaret. Tystnad igen... Och så vidare. Om tv- eller filmbolaget betalar efter antalet repliker i filmen kan en finsk långfilm kan vara en ren ekonomisk förlust. Vissa betalar däremot per film oavsett hur mycket det pratas, och då är finska filmer en guldgruva!

I Nordens tidning nr 1/1998 fanns det en artikel som handlade om skillnaderna i affärskultur mellan de nordiska länderna. En kvinna som håller kurser och föredrag i interkulturell kommunikation intervjuades, och hon poängterar just den egenheten hos finnarna: När de har fått en fråga gör de en ”initialpaus”, de väntar några ögonblick innan de ger svaret. En svensk förstår inte pausen utan tror att det är något som inte stämmer. Hördes inte frågan? Förstods den inte? Eller vill finnen inte svara? Och så ställer svensken frågan en gång till, förenklad som till ett barn, och så blir båda frustrerade. Pedagogens råd till de svenska affärsmännen är att ge finnen tid, att vänta på svaret utan att bli otålig.

I tidningen Esbo Elektriska nr 2/1999 fanns en mycket intressant artikel som hette ”Small talk” som handlade om hur kallprat ser ut i olika kulturer, vad som är tillåtet att prata om och vilka ämnen man ska undvika. Artikelförfattaren, som är kulturanthropolog, beskriver hur man när det gäller kallprat kan dela in kulturer i utåtriktade och lyssnande kulturer. Finland hör till de östliga lyssnande kulturerna tillsammans med bl.a. Japan och Kina. Vi citerar: ”Representanterna för de här kulturerna är världens bästa lyssnare: de lyssnar koncentrerat, avbryter sällan och funderar på det de hört. De svarar sällan med starka åsikter utan hellre med motfrågor. De lyssnande kulturerna förhåller sig skeptiska till attackerande ordsvall. För dem är den naturligaste samtalsmodellen monolog – paus – begrundande – monolog, har kulturforskaren Richard Lewis konstaterat. Representanterna för de utåtriktade kulturerna förstår sig inte på representanterna för de lyssnande kulturerna, de upplever att de inte får någon respons.”

Att finnarna hoppar över kallpratet medför att de går mer rakt på sak när de väl öppnar munnen. Medan vi svenskar säger till en okänd person på gatan: ”Ursäkta mig, skulle du möjligen kunna tala om för mig vad klockan är?” går en finne fram till personen och säger: ”Vad är klockan?” Men att finnar inte klarar av kallprat betyder inte att de är burdusa eller ohyfsade, tvärtom föredrar de ofta att tala i konditionalis, som uppfattas som artigare och mildare än indikativ. En svensk som ska bjuda gäster på mat säger: ”Nu är maten klar, var så goda!” En finne däremot säger ”nu *skulle* maten *vara* klar”, underförstått ”om ni vill hålla till godo med en ringa måltid hos mig som är så obetydlig”. Återigen inte så olikt det asiatiska förhållningssättet, alltså.

Artigheten tar sig också uttryck i ett utbrett niande, att dua varandra är inte lika vanligt i Finland som i Sverige. Det ska man också ha i minnet när man talar med äldre finlandssvenskar, för även om deras modersmål är svenska ligger deras pragmatik mycket närmare den finska än den svenska.

Ett tecken på ödmjukhet är kanske också oviljan att tala i första person. Som nämnts ovan används inte verbformen för första person pluralis i informellt talspråk, utan man använder passivformen: "Ska det gås nu?" i stället för "ska vi gå nu?". En annan för svenska öron märklig konstruktion är att man inte säger t.ex. "jag och Matti åkte till England" utan "vi åkte med Matti till England". En svensk tror att det var flera personer som åkte, jag-personen och en eller flera till som alla åkte med Matti, men så är inte fallet. Att man i finskan undviker att tala direkt om sig själv kan kanske kontrasteras mot att man i svenskan gärna undviker att tala direkt till andra och i stället använder opersonliga konstruktioner (förr i tiden till och med tredje person). "Vad önskas?" och "det blir rum nr 105" motsvaras på många andra språk av direkt tilltal: "Vad önskar ni?" och "ni får rum nr 105". Men så inte i finskan, även där undviker man i den här fallen direkt tilltal.

Finnars och svenskers ironi och humor är mycket olika. Som svensk är det oerhört svårt, för att inte säga omöjligt, att helt förstå finnarnas ironi och vad de skrattar åt. Man upplever ofta att man sitter där som ett stort frågetecken även efter det att de har försökt förklara.

Svordomar rör sig inom två olika områden. I Sverige använder vi företrädesvis ord som har med himmel och helvete och deras respektive invånare att göra, medan man i Finland använder mer könsord. Ett åskådligt exempel är "dra åt helvete" som på finska ofta får heta "dra åt fittan", vilket kan låta chockerande för svenska öron.

8 Slutord

En av uppsatsförfattarna har lärt sig finska som främmande språk och kan avslöja att det outsägligt krävande och oemotståndligt underbara finska språket är hennes stora passion. Att kunna det känns som att vara medlem av en exklusiv sekt. Finskan är som ett opium! Man hamnar i ett beroende som orsakar såväl lingvistisk baksmälla som glädjerus. I Sverige skakar man på huvudet åt oss, men i Finland tas vi emot som hjältar.

Nej, det är tyvärr inga egna formuleringar. ;-) De är lånade från en läsvärd och rolig krönika i Nordens tidning nr 3/1994.

Källförteckning

- Bannert, R. (1994). *På väg mot svenskt uttal*. Lund: Studentlitteratur
- Ekerot, L.J. (1995). *Ordföljd, Tempus, Bestämmdhet*. Malmö: Gleerups Förlag
- Håkansson, M. & Stenquist, A. (1989). *Om uttal*. Stockholm: Almqvist & Wiksell
- Karlsson, F. (1979). *Finsk grammatik*. Helsingfors: Suomalaisen kirjallisuuden seura
- Karlsson, F. (1976). *Finskans struktur*. Lund: LiberLäromedel
- Karlsson, G. (1978). *Finsk formlära*. Helsingfors: Söderström & C:o Förlags Ab
- Karlsson, S (1998). Jag tror jag förstår... Intervju med Anita Ekwall. I: Nordens tidning nr 1/1998. Stockholm: Föreningen Norden
- Källström, R. (1992). Hennes nyai bilarihennes. Om kongruens i svenska och andra språk. I: Widmark, m.fl. (utg.): *Svenska i harmoni. Fyra uppsatser om kongruens*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag
- Nationalencyklopedins internetjänst, <http://www.ne.se>
- Ordsnoken, <http://veta.yle.fi/ordsnoken.php?id=1762>
- Stenberg, A-M. (1971). *Finsk satslära*. Helsingfors: Söderström & C:o Förlags Ab
- Tavi, V. (1999). Small talk! I: Esbo Elektriska nr 2/1999. Esbo: Esbo Elektriska Ab

Wellros, S. (1993). Varje gång jag säger sten... Om begrepp, referensramar och förförståelse. I Cerú, E (red). *Svenska som andraspråk*. Mera om språket och inläringen. Lärbok 2. Stockholm: Natur och Kultur

Viberg, Å. (1992). Nordens språk som andraspråk ur ett tvärspråkligt perspektiv. I: *Nordens språk som andraspråk*. Stockholm: Centrum för tvåspråkighetsforskning

Wikipedia, <http://sv.wikipedia.org>

Flera kurser i finska på Stockholms universitet + flerårigt boende i Finland

SUOMI ON VAIKEA MUTTA KAUNIS KIELI

Finska är ett svårt språk.

Till exempel i ordet
”glass” finns det
två ä och ett ö.

På tjeckiska heter det **zmrzlina**.

Inte ett enda ä eller ö.

Den här seriestrippen anspelar på ett ganska välkänt skämt att finskan borde exportera lite vokaler till tjeckiskan och i gengäld importera lite konsonanter från tjeckiskan, som är ett konsonantrikt språk. När man säger orden ”jäätelöä” och ”zmrzlina” är det en enorm fysisk skillnad i munnen, och om man inte har insett det förr så inser man förhoppningsvis då att finskan är världens vackraste och mjukaste språk!